

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN

RIJKSUNIVERSITEIT GENT
Seminarie voor Vlaamse Dialektologie
Blandijnberg 2
9000 GENT

Vragenlijst 39

maart 1986

tel 091/25.76.11 toestel 4104

DE GAREELMAKER

Dialekt van (stad, dorp, gehucht,
wijk) (gemeente) (provincie)

GESPROKEN DOOR :

OPGETEKEND DOOR :

Naam :
Geboorteplaats
Geboortejaar :
Beroep :
Geboorteplaats vader :
Geboorteplaats moeder :
Volledig adres :
Tel. :

Naam :
Geboorteplaats :
Geboortejaar :
Beroep :

Wilt U de vragenlijst invullen voor slechts één plaats? De gemeentefusies ten spijt blijven alleen de oorspronkelijke dorpen voor ons dialektonderzoek de geografische referentiepunten. U vult dus in voor bv. Zeveneken, gemeente Lochristi.

Als U de zaken zelf niet voldoende kent, gaat U liefst naar de hof een ter plaatse geboren en getogen gareelmaker.

Tracht ook steeds zo getrouw mogelijk de dialektische uitspraak weer te geven.

ALGEMEEN

Hoe heet in uw dialekt :

1. de ambachtsman die het trektuig voor boerenaarden maakt en herstelt?
2. de jongen die als knecht bij hem werkzaam is om het beroep te leren?

HET LEER

Hoe heet in uw dialekt :

3. de helft van een gelooide koeleider, zoals de leerwerkende ambachtsman die in de handel koopt?
4. de kant van de huid waar de haren van het dier gezeten hebben?

2.

5. de kant van de huid waar de haren <u>niet</u> gezeten hebben?	
6. het hele middenstuk van een koeiehid; het is van goede kwaliteit? Zie tek. 1a.	
7. het leer van aan de hals; het is soepel en bijv. geschikt om er riemen uit te snijden? Zie tek. 1b.	
8. het leer van aan de flanken? Zie tek. 1c.	
9. leer van rond de staartinplanting? zie tek. 1d.	
10. leer van slechte kwaliteit, dat niet sterk of niet duurzaam is?	
11. een lelijke plek in het leer?	
12. een gaatje in het leer ontstaan door het uitkomen van de larve van de runderhorzel?	
13. een snede in het leer ontstaan bij het villen?	

PAARDETUIG

Hoe heet in uw dialect :

14. het paardetuig in zijn geheel; alles wat een paard aan heeft om iets te trekken of te dragen?	
15. het gehele paardetuig dat een paard aanheeft als het in een koets of een werktuig met twee tremen wordt ingespannen?	
16. dat paardetuig als twee paarden achter elkaar worden ingespannen?	
17. een leren band rond de hals van het paard?	
18. een kopstel van leren riemen en eventueel touw of ketting zonder gebit, zie tek. 2.	
19. de riem die boven over het hoofd van het paard loopt? Zie tek. 2a.	
20. de riem die rond de snuit loopt? Zie tek. 2b.	
21. de riem(en) die onder het kaaksbeen loopt (lopen)? Zie tek. 2c.	
22. de verbinding van 2b en 2c :
- als het een riem is?	
23. - als het een ketting is?
Zie tek. 2d.	
24. een kopstel van leren riemen met een mondstuk, tek. 3.	
25. de onderdelen ervan :
- de riem over de neus, tek. 3a.	

26.	- de riem boven de ogen over het voorhoofd, tek. 3b.	
27.	- de riem achter de oren, tek. 3c.	
28.	- de oogkleppen, tek. 3d.	
29.	- de riem onder de keel, tek. 3e.	
30.	- de riemen die langs het kaaksbeen lopen en waaraan het gebit vastgemaakt is, tek. 3f.	
31.	- de omgebogen uiteinden ervan met gesp om het mondstuk te dragen, tek. 3g.	
32.	- de ketting onder de kin, tek. 3h.	
33.	- het koperen sierstuk, vaak in de vorm van een hoefijzer met een paardkop erin, op het voorhoofd.	
34.	- de ijzeren, leren of rubberen beschermplaatjes op de mondstang die de mondhoecken beschermen	
35.	- de kwast(en) of kwispel(s) aan de voorhoofdsriem of ooglappen bevestigd om de vliegen te verbijten, of ter versiering.	
36.	de naam voor het geheel van het mondstuk ? Zie tek. 4.	
37.	de ijzeren stang die door de mond gaat ? Zie tek. 4a.	
38.	een mondstuk dat een mondstang uit twee delen heeft ? Zie tek. 5.	
39.	een mondstuk met gebogen mondstang ? Zie tek. 6.	
40.	de twee zijstangen van het mondstuk ? Zie tek. 4b.	
41.	een mondstuk met gekrulde of gebogen zijstangen ? Zie tek. 7.	
42.	de riemen die aan weerszijden onderaan de gebitstangen zijn vastgemaakt en tot achter de schoft van het paard lopen ?	
43.	het leituw daaraan verbonden, waarmee de menner het paard leidt ?	
44.	de twee riemen of touwen die vanaf het mondstuk tot aan de hand van de menner lopen ?	
45.	het rondkoperen plaatje dat meestal ter versiering opzij aan een kopstel boven de kruising van twee riemen wordt geplaatst ?	

GAREEL

Hoe heet in uw dialect :

46. het trekjuk of gareel om de hals van het paard ? tek. A.
 47. elk van de twee houten hoofdbestanddelen van het paard ? Tek. A1.
 48. een vorm waarnaar elk van die twee houten stukken worden uitgezaagd ?
 49. om die twee stukken te bekomen werd wel eens één stuk (essen- of beuken)hout in de gepaste vorm gezaagd en daarna in twee gekliefd of gezaagd. Hoe heet dat ene stuk voor het gekliefd of gezaagd wordt ?
 50. Hoe heet het paar houten stukken dat men zo bekomt ?
 51. een vorm of patroon in karton of unalit, om aan te passen op de nek van het paard ?
- De twee houten van een te maken gareel worden bovenaan zo verbonden dat ze lichtjes kunnen scharnieren; in West-Vlaanderen meestal met een leren verbinding, in Oost-Vlaanderen vaak met een ijzer.
52. het leren verbindingsstuk dat tussen de twee houten stukken wordt aan-gebracht om ze te laten scharnieren ? Zie tek. B1.
 53. het ijzer dat vooraan en bovenaan de twee houten verbindt om ze te laten scharnieren ? Zie tek. B2.
 54. de leren bescherming en tegelijk versterking vooraan op het scharnierend gedeelte van het gareel. Zie tek. A4.
 55. Hoe heten elk van de twee uitstekende delen van de houten bovenaan het gareel ? Zie tek. A5.
 56. de leren riem die helemaal bovenaan de twee houten verbindt, en die als handvat kan dienen ? Zie tek. A8.
 57. de opening tussen de twee uitstekende delen van het gareel, waar meestal de twee leiriemen doorgaan ?
 58. het koperen buisje waar die leiriemen over rollen, tek. A10.

59. het kussen dat op de houten wordt bevestigd ?	5.
60. de opvulling van het kussen ?	
61. elk van de riemen die door het kussen worden gestoken en op de houten genageld om het uitschuiven van het kussen te beletten ? Zie tek. A3.	
62. het viltten kussen dat aan de binnenkant van het haam wordt vastgegespt met riempjes, als het gareel te groot is ?	
63. elk van de smalle gebogen ijzeren platen die vooraan op de houten worden bevestigd en waarvan de uiteinden het sluitmechanisme vormen. Zie tek. A13.	
64. het sluitmechanisme zelf onderaand het gareel ? Zie tek. A14.	
65. het ijzeren pinnetje waarmee die sluiting wordt vastgezet ? Zie tek. A14.	
66. Hoe zegt men : het gareel wat smaller of breder doen sluiten door de sluitnagel in een volgend gaatje te stoppen ?	
67. het stuk leer dat achteraan boven de verbinding en het kussen is aangebracht om die te beschermen ? Tek. A11.	
68. Aan het gareel was eertijds een leren oog aangebracht om er de trekstringen aan te bevestigen. Hoe heette die leren voorziening ?	
69. de benen of houten spil die door die leren oog werd gestoken om er de stringen aan te verbinden ?	
70. Later werden in plaats van een leren oog ijzeren platen gebruikt met verschillende openingen als van een scharnier. Hoe heten die ? Tek. A15.	
71. de ijzeren spil die hier wordt doorgestoken ? Zie tek. A16.	
71a. elk van de openingen waarin de kettingschakel kan gevangen worden ? Zie tek. A17.	
72. de ijzeren verbinding (haak of korte ketting) tussen deze scharnier en de houten of leren verbindingsstukken aan de zijkant van het paard ? Tek. C6.	
73. de leren bescherming boven op het gareelhout en kussen onder deze ijzeren verbinding ? Zie tek. A18.	
74a. de ring of het oog aan de zijkant van het gareel om het paard te verbinden aan een andere paard of aan een lange dissel ? Zie tek. A19.	
74b. de ring aan de zijkant van het gareel waardoor de leiriem glijdt ? Tek. A9.	
74c. de bel(en) aan een gareel ? Tek. A6.	
75a. de gesp aan het gareel waaraan de staatriem vastgemaakt wordt ? Tek. A12.	
75b. het gehele riemwerk achter het gareel ? zie tek. C	

76. Hoe heten de zijdelingse verbindingsstukken tussen het gareel en de streng (verouderd) of ketting van het zwenghout. De benaming kan verschillen naargelang van de vorm van de zaak :

- omzwachtelde touwstrengen (zeer oud) ?

77. - touwstreng of ketting in een leren koker ?

78. - op elkaar genaaide leren riemen ?

79. - houten plankjes ?

80. - wat is de algemene benaming ?
Zie tek. C1.

81. de leren koker of huls zelf waar de trekstring werd ingenaaid (ouder gebruik) ?

82. Hoe heet het
- oog aan het houten plankje waarmee het aan de ringen verbonden is ? Tek. C8.

83. - de ring tussen de plankjes en de riemen ?
Zie tek. C7.

84. - de verbinding tussen een riem en een ijzeren ring ? Zie tek. C12.

85. Hoe heet de riem van de bovenkant van het gareel naar de staart ?

86. het deel daarvan dat onder de staart gaat (als dat een aparte naam heeft) ?

87. de voorste riem over de rug ? Tek. C 10.

88. de achterste riem over de rug ? Tek. C11.

89. de riem onder de buik ? Zie tek. C13.

90. Als een paard met het gareel of de halsband aan een lange disselboom verbonden is of in een tuig met tremen ingespannen is, moet het dat tuig ook kunnen achteruitduwen. Daarvoor draagt het een riemstel dat de billen omsluit. Hoe heet het in zijn geheel ? Zie tek. 8.

91. Hoe heet daarvan de riem die achter de billen van het paard om loopt ?

92. de riemen daarvan die over de achterschoften en kruis lopen ?

93. de riemen die de achterste riem verbinden met de trekstrengen ?

94. de riemen of kettingen die de achterste riem verbinden met de tremen van het voer-, rij- of werktuig ?

95. In plaats van een gareel werd wel eens een borsttuig gebruikt om te trekken. Hoe heet het in zijn geheel ? Zie tek. 9.
-
96. De onderdelen ervan :
- de leren band die voor de borst van het paard zit ?
-
97. - de leren band die over de schoft van het paard loopt ?
-
98. - de voorste rugriem ?
-
99. - de achterste rugriem ?
-
100. Om een sjees of ander tuig met tremen te trekken wordt op de rug van het paard een draagkussen of klein zadel gelegd, waar haken en/of riemen aan bevestigd zijn om de tremen in te vangen. Hoe heet dat tuig ? Zie tek. 10.
-
101. Hoe heten de haken waarin de tremen rusten ?
-
102. Hoe heet de lange rondlopende riem die de tremen vangt. Ze kan wat verschuiven ?
-
103. Hoe heet de riem die het gebit al over de kop verbindt met het kleine zadel of draagkussen ?
-
104. een riem vastgemaakt aan de staartriem en die boven de achterhand van het paard loopt gaande van de ene treem naar de andere om het paard te beletten zijn achterwerk op te smijten ?
-
105. een riemstel dat het paard verhindert te steigeren ?
-
106. Hoe heet het houten geraamte van dit schoftzadel ?
-
107. Hoe heten de riemen die onderaan vastgegespt worden en waarmee het schoftzadel vastgeriemd wordt ? Tek. 10a.
-

WERKTUIGEN, HULPMIDDELEN, HANDELINGEN

Hoe heet in uw dialect :

108. het toestel waarop men het af te werken gareel aanpast. Het bestaat uit twee rechtopstaande, onderaan scharnierende blokken die ongeveer de vorm van een paardehals hebben. Zie tek. 11.
-

8.

109.	het houten gereedschap dat tussen de benen wordt gehouden en dient om het leer tijdens het naaien stevig vast te klemmen tussen twee scharnierende tangstukken? Zie tek. 12.	
110.	een halfrond mes om leer mee te snijden ? Zie tek. 13.	
111.	het instrument met verstelbaar mes om riemen te snijden ? Zie tek. 14.	
112.	een soort schaaf met twee handvatten waar een riem wordt doorgetrokken om die overal gelijk dik te malzen of om ze af te ronden of af te schuinen ? Zie tek. 15.	
113.	een op de werktafel vastgezet werkinstrument om riemen gelijk te schaven ? Zie tek. 16a en b.	
114.	Kent U een naam voor een of ander op tek. 17 afgebeeld mes dat in de gareelmakerij kan gebruikt worden. Zie tek. 17.	a.
b.
c.
d.
e.
f.
g.
h.
i.
j.
115.	een schaar met kromme benen om leer te snijden ? Zie tek. 18.	
116.	een werktuig om een cirkel uit te snijden in het leer ? Zie tek. 19a en b.	
117.	een cirkelvormig stuk leer ?	
118.	een guts om hoeken van leer af te ronden ? Zie tek. 20a en b.	
119.	een mes om de randen van op elkaar genaaide riemen gelijk te snijden ? Zie tek. 21.	
120.	een aanschroefbare klem in de vorm van een ketelklem ? Zie tek. 22.	
121.	een tang om vlak leer vast te nemen en aan te trekken ? Zie tek. 23.	
122.	een tang om riemen aan te spannen Zie tek. 24.	

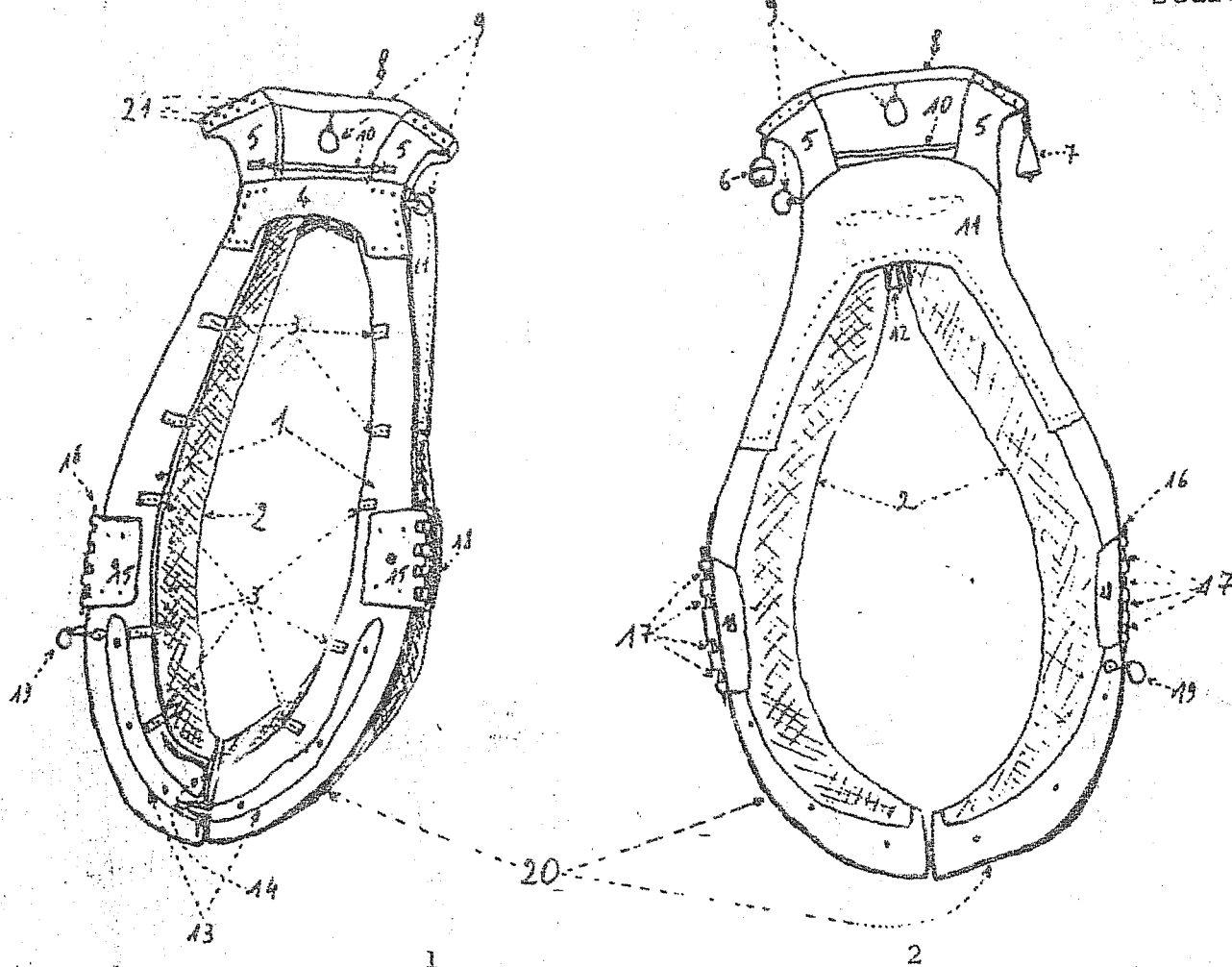
123. een ponstang ? Zie tek. 25.	9.
124. een revolverponstang ? Zie tek. 26.	
125. een voorsnijtang ? Zie tek. 27.	
126. een rondbektang ? Zie tek. 28.	
127. Hoe heet de holpijp of het slagijzer om gaten in het leer te slaan ?	
a) de cirkelvormige ? Zie tek. 29a en b.	
128. b) sleufvormige ? Zie tek. 30.	
129. c) de halfcirkelvormige ? Tek. 31.	
130. d) de halfcirkelvormig geribde ? Tek. 32.	
131. Hoe noemt men het uitslaan van een opening met een holpijp of slagijzer ?	
132. het fijn hamertje dat de gareel-maker gebruikt ? Zie tek. 33.	
133. een houten hamer ? Zie tek. 34.	
134. het opproppen van het gareel-kussen met stro en koehaar ?	
135. de lange stift of priem die daarvoor gebruikt wordt ? Zie tek. 35.	
136. de kortere stift of priem om het gareelkussen op te vullen ? Zie tek. 36.	
137. de gebogen priem om het gareel-kussen op te vullen ? Zie tek. 37.	
138. de korte priem met ronde punt waarmee gaatjes in het leer worden gestoken om er naald en draad door te steken ? Zie tek. 38.	
139. die priem met lange steel ? Zie tek. 39.	
140. de platte priem met een snijkant i.p.v. een punt ?	
141. de priem met gebogen punt ? Zie tek. 40.	
142. Hoe heet de naald om in leer te naaien ?	
143. de gebogen naald ?	
144. de leren hoes, als een handschoen zonder vingers over de hand getrokken en met een metalen plaatje op de palm, gebruikt om de naald door het leer te duwen ? Zie tek. 41.	

10.

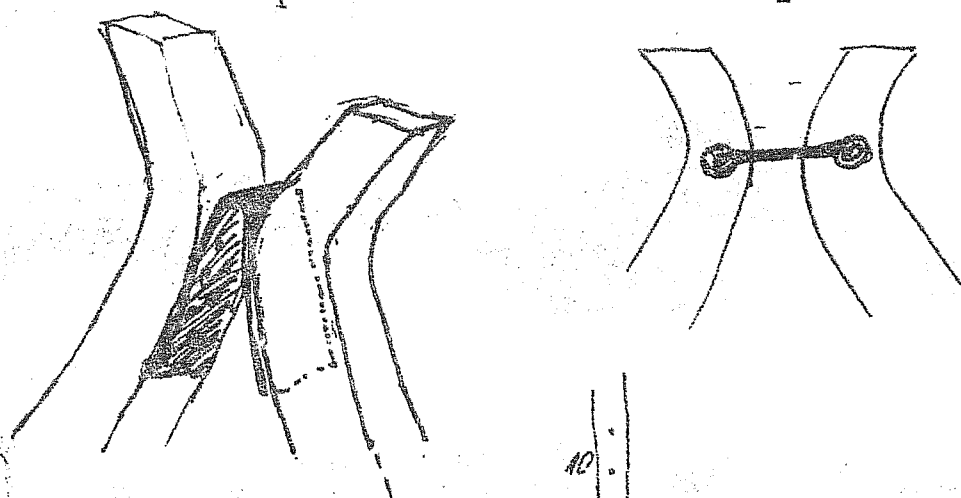
145.	Hoe heet het in de handpalm gelegd ijzeren plaatje met een steel om er een naald mee door te duwen ?
Zie tek. 42.
146.	de speciaal met pik geprepareerde draad waarmee men leer naait ?
147.	de grondstof waaruit die draad wordt geprepareerd ?
148.	Hoe zegt men : hennep- of vlasgaren met de hand onttorsen om hem te kunnen inpikken ?
149.	Hoe heet één dikte van hennep- of vlasgaren, die met 2-3-4-6... diktes samen tot een pikdraad worden gedraaid ?
150.	onbewerkte ruwe droge pik/pek ?
151.	Hoe zegt men : de pik koken en vermengen met kaarsroet ?
152.	Hoe noemt men het torsen van de pikdraad door hem over de dij te wrijven ?
153.	Hoe heet het leren lapje waar-tussen de pikdraad effen wordt gewreven ?
154.	In plaats van garen of pikdraad worden ook wel eens smalle perkamenten strookjes gebruikt om mee te naaien. Hoe heten die ?
155.	Hoe heet het ijzer met pinnetjes waarmee in het leer de gaatjes worden geprikt die de plaats aanduiden waar moet genaaid worden ? Zie tek. 43.
156.	het radeerraadje met dezelfde functie ? Zie tek. 44.
157.	Hoe zegt men : de naaipunten in het leer aanbrengen met een prikijszer of radeerraadje ?
158.	Hoe heet een siernaad aangebracht met een rolletje met stompe punten op een radeerrad ?
159.	Hoe zegt men : leer met een dubbele naad naaien ?
160.	Hoe heet de priem met een oog aan het uiteinde van de schacht, gebruikt om een lint of snoer door te steken of door te halen ?
Zie tek. 45.
161.	Hoe heet de passer met een kikvorspoot gebruikt om een naadgeul in het leer te trekken ?
Zie tek. 46.

1

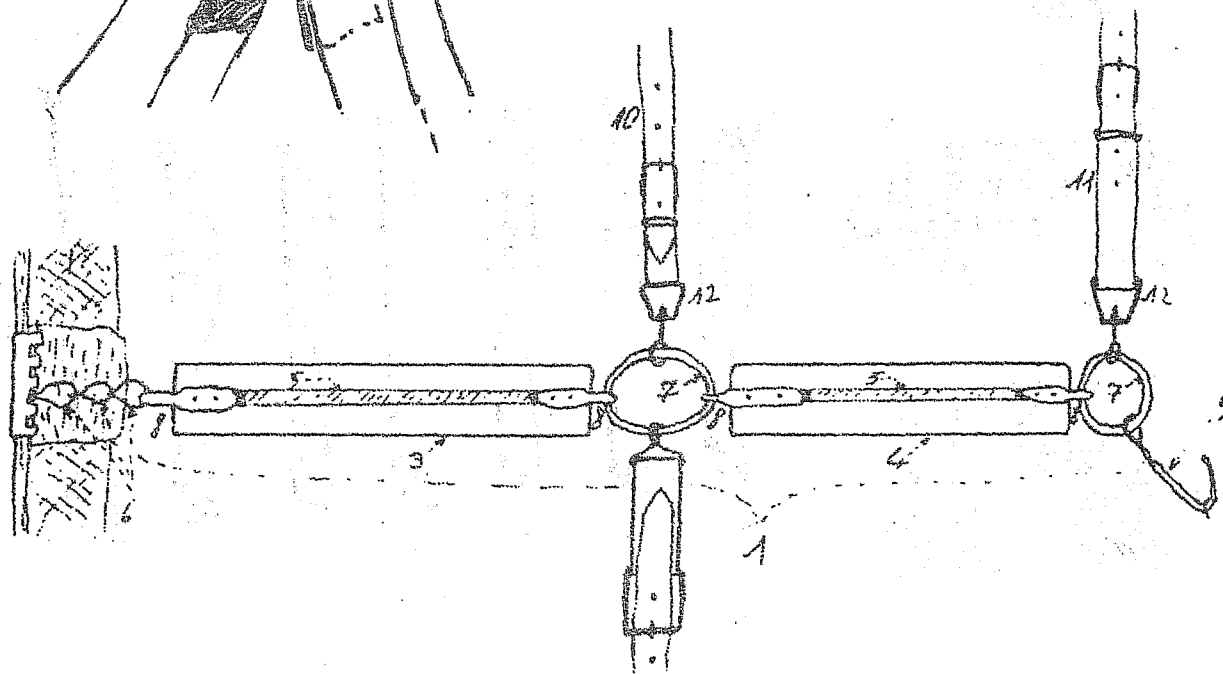
A

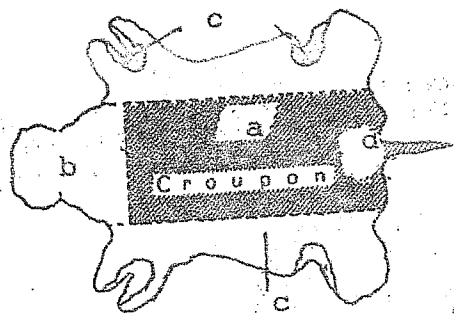

B

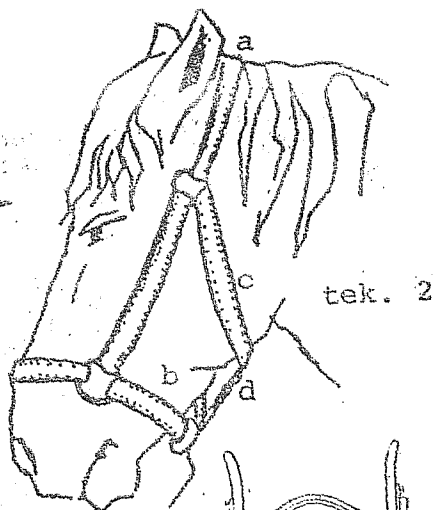

C

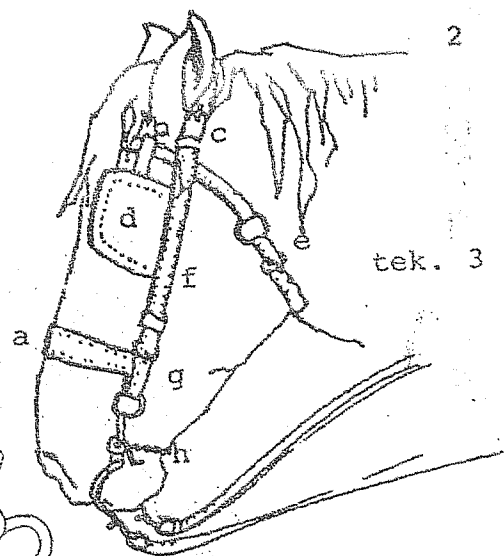

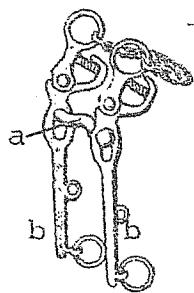
tek. 1

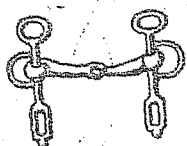
tek. 2

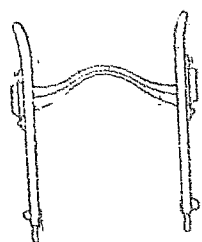
tek. 3

tek. 4

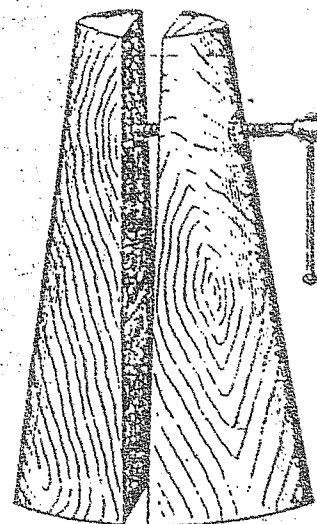
tek. 5

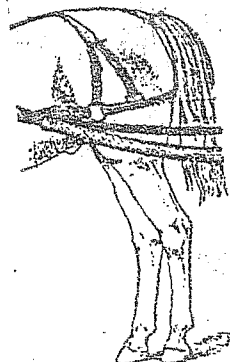
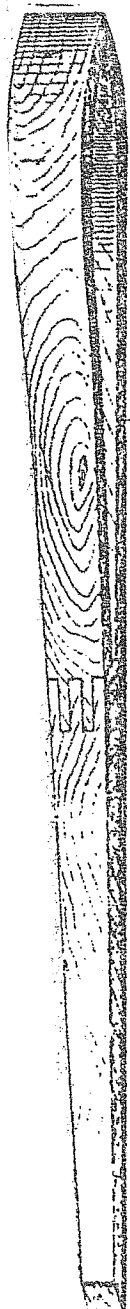
tek. 6

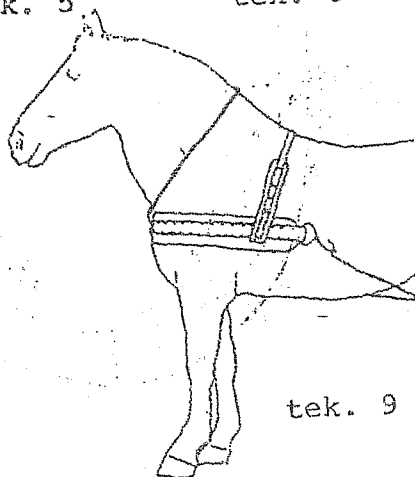
tek. 7

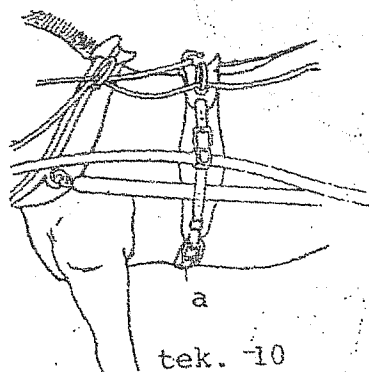
tek. 11

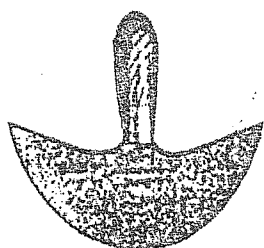
tek. 8

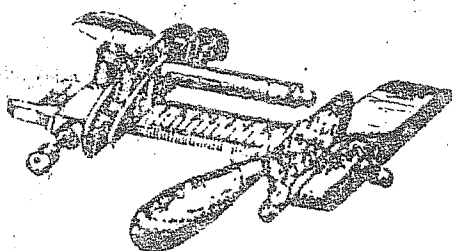
tek. 9

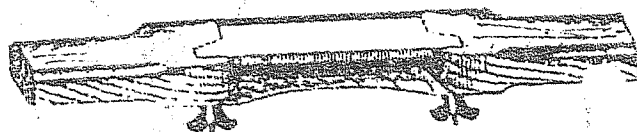
tek. 10

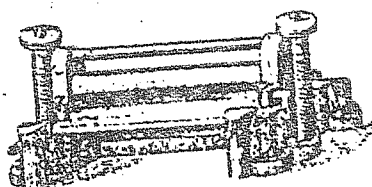
tek. 13

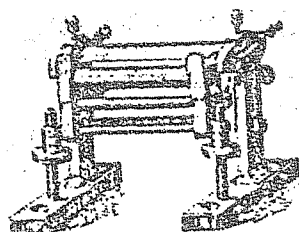
tek. 14

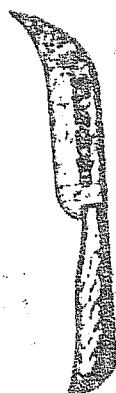
tek. 15

tek. 16a

tek. 16b

a

b

c

d

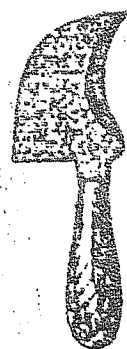
e

f

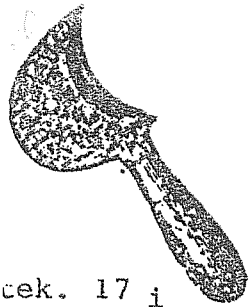

g

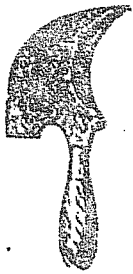

h

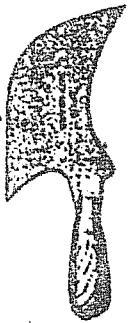
tek. 17

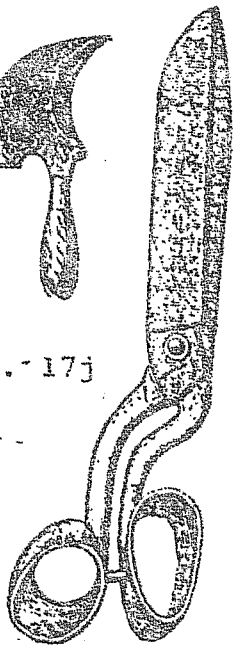
tek. 17 i

tek. 17 j

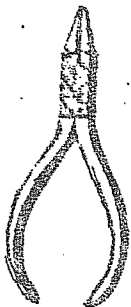
tek. 21

tek. 18

tek. 27

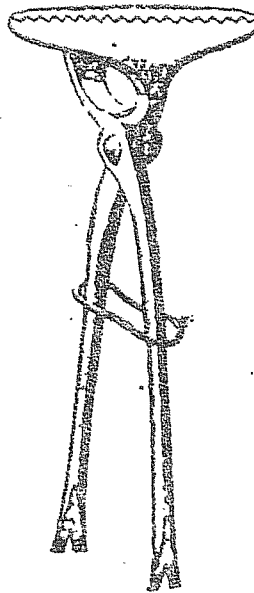
tek. 28

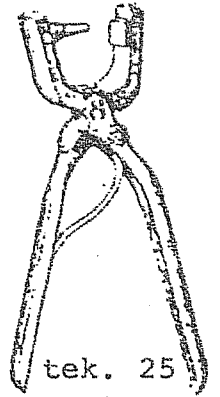
tek. 22

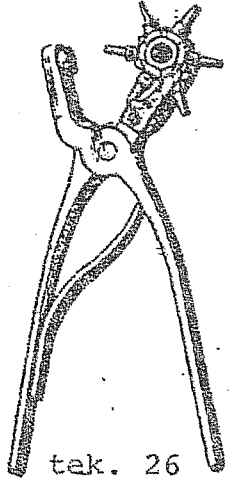
tek. 23

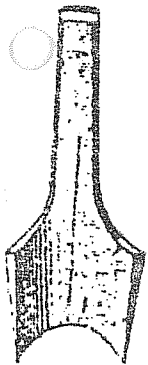
tek. 24

tek. 25

tek. 26

tek. 31

tek. 29a

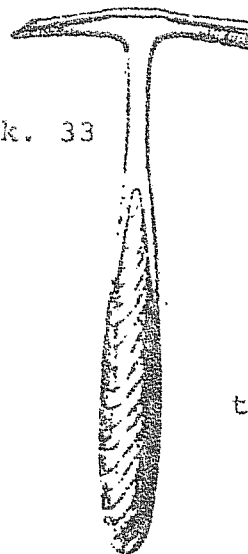
tek. 29b

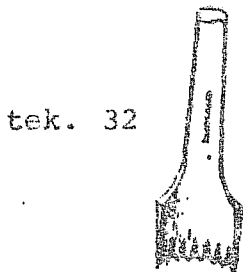
tek. 30

tek. 33

tek. 34

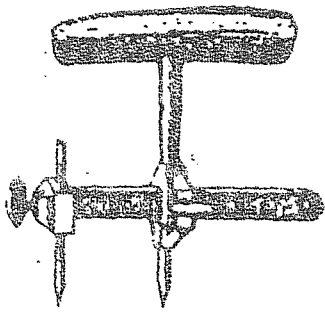
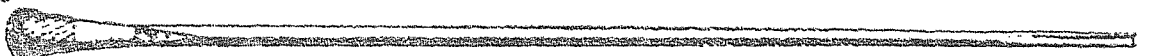

tek. 32

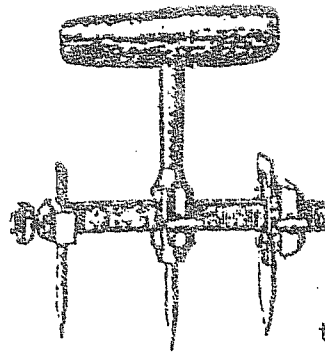
tek. 37

tek. 36

tek. 35

tek. 19a

tek. 19b

tek. 20a

tek. 20b

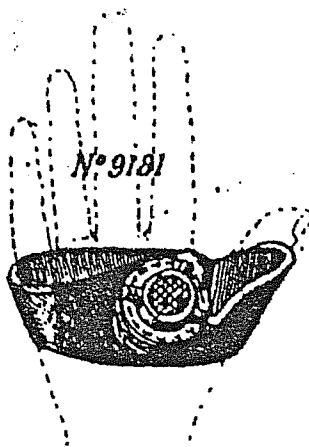
tek. 38

tek. 39

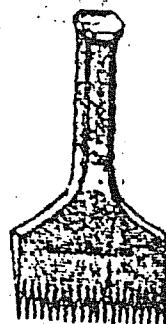
tek. 40

tek. 41

tek. 42

tek. 43

tek. 44

tek. 45

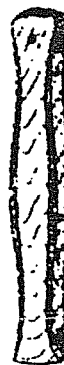
tek. 46

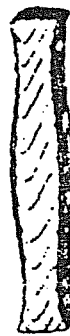
tek. 47

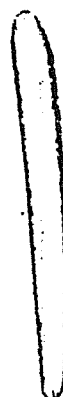
tek. 48a

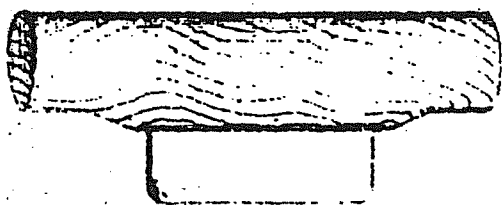
tek. 48b

tek. 48c

tek. 49

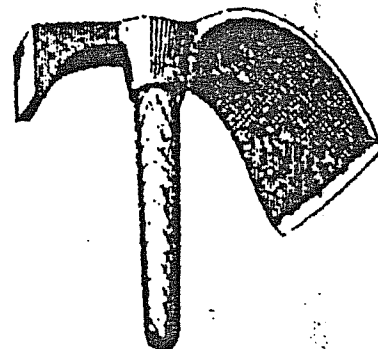
tek. 50

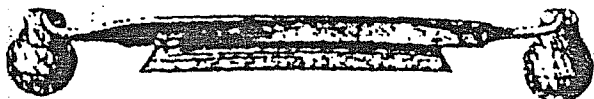
tek. 51

tek. 52

tek. 53

tek. 54

tek. 55